

Ismerkedés

Irla F. Rácz Kálmán

A FOLYOSÓRÓL egyenesen a konyhába lépett. Erre nem volt elkészülve sem testileg, sem lelkileg. Ha nem is polgári értelemben vett előszobát, de valami átmenetet remélt: egy fogásra való benyíló, építészeti kényszermegoldást, amely, ha mással nem, egy láb-törölővel vagy futószőnyeggel jelzi a polgáriasultságot. Ezzel szemben főzőedények fogadták, melyek nyelűkkel, fülükkel úgy rajzolódtak ki a falon, a félhomályban, mint lesbenálló, óriási csúszó-mászók. Orrfacsaró szag volt a konyhában. Nem is tudta elképzelni, hogy ilyen tömény, fojtogató szag, hogy nem repeszi szét a szűken mért, kormosodó falakat. Ez a szag nagyon mélyről jött; elemezhetetlen volt. Mintha a vízvezeték likacsából tört volna ki, hulladékpárák és csatornabűzők összetevőjeként. Megszédült és kavargott a gyomra. Legszívesebben kifordult volna az ajtón, de valami megbénította. A lány szavai jutottak eszébe: meglátja, nagyon szegények vagyunk. Akkor azt hitte, hogy fölös óvatosság, vagy szerénység beszél belőle. De nem: igazat mondott. Az igazság pedig akkor is az, ha vaskos. Most már tudta, honnan jön ez a szörnyű szag: a szegénység lehellete volt.

Egy asszony közeledett feléje és megállt előtte. Síma, fehér

haja volt, közepén elválasztva, mintha csupán egy férfikéz simogatta volna egész életében. Édesanyjának is ilyen fehér haja van, de nem ilyen síma: szeszélyesebb, hullámosabb, serény fodrászszerszámoknak még mindig eleven nyomaival. Valami bő, egybefolyó ruhát viselt az öregasszony, mint szürke, dísztelen miseinget. Arra gondolt, hogy vannak asszonyok, akik ilyen személytelen öregségre születtek. Ez az asszony ilyennek látszott. És mégis fáradhatatlanság sugárzott belőle, mint gyermekien kék szeméből a tágranyílt csodálkozás.

— Kit tetszik? — kérdezte az öregasszony, nem barátságosan és nem ellenségesen: egyszerűen.

Bemutatkozott.

— Örvendek, Szólok Esztinek. Esztiii...!

De Eszti már a küszöbön állt. Ugyanaz a féloldalas fejtartása, mint az öregasszonyé, ezt csak most vette észre, az eredet hitelessége annyira szembeszökő volt. És ugyanúgy nézett, mint az öregasszony, de csodálkozásába némi szorongás is vegyült. Mintha azt mondta volna: nem is reméltem, hogy eljössz, de most, hogy itt vagy — félek. Ehelyett nagyon halkan, ahogyan az imát mondják, hogy el ne vesszen a lélek fodraiban, így szólt:

— Az anyám.

— Ó, már ismerjük egymást.

— Hát akkor tessék... — intett Eszti befelé, kinyújtott tenyérrel, melyből — mindent fedelve — megint csak a valószínűtlenül karcsú és hosszú ujjak ragadták meg a képzeletét. Mielőtt megismerte a leányt, csak festményeken látott ilyen súlytalan ujjakat, puha bársonyon pihentetve, kissé ernyedten, csillogó ékszerek káprázatában. A vásznaknak, úgy látszik, széksége van az effajta nagyvilági kellékekre, a valóság beéri a pusztá lényeggel is, hogy győzedelmeskedjék. Úgy örült ennek a megfigyelésnek, mint valami úttörő felfedezésnek.

A felöltőjét az ajtón levő szólfogasra akasztotta, amelyről egy esetlen, fekete férfikabát csüngött alá. A kalapjának már nem jutott hely: egy behorpadt keménykalap feketéllett a fogas felső kampóján.

— A papáé... — szaladt ki Eszti száján. — Délelőtt a fürdőben volt...

Ijedten elhallgatott, mint aki már túlmént a közlékenység határán. Aztán a keménykalapot mint valami családi ereklyét a kezébe vette és ügyefogyott mozdulattal a szekrény felső polcára helyezte. A szekrény ajtajának nyikorgása betételte mindkettőjük zavarát.

LÉÜLTEK EGYMÁS MELLÉ a dívára. A leány tekintete csupa kétség volt; még a testtartását is egyfajta ideiglenesség merevítette meg, mintha minden pillanatban el lenne készülve arra, hogy kikísérje csalódott vendégét. És mégis volt valami

hősies dac a leány merevségében: ez nem került el a figyelmét.

— És a mama...?

— Ó, neki még dolga van a konyhában — kiáltott fel Eszti azzal az élénkséggel, melyet csak egy szalmaszál válthat ki az ingoványban, vagy egy kérdés a megrekedt beszélgetés közben. — Nem szabad tőle zokon venni, ha nem jön be, azt hiszi: untatná magát. Nagyon jó asszony.

— Igen, ezt észrevettem.

Pedig nem fedezte fel az öregasszonyon a jóságnak különösebb jeleit, de lényének ősi egyszerűsége, mely az első pillanatban megvesztegette, csakis jóságra engedett következtetni. Es itt ül mellette ez a leány, kissé hideglelősen, de természetes üdeségében, szinte felidézve lelki szeme előtt ebben a szegényes környezetben egy gyermekkor felhőtlenességét és féltettségét. Kell-e ennél döntőbb bizonyíték a szülők jóságáról?

— Nem bánja, hogy eljött? — kérdezte váratlanul Eszti erőltetett nyugalommal, amely époly közel állt a könnyekhez, mint a legféltelenebb bizakodáshoz. — Mindig félek, ha felhúzza a bal szemöldökét. Így tesz, ha boszszankodik: látja, megfigyeltem. Biztos a Mária-kép nem tetszik magának. A papa vette, addig beszélt neki az ügynök, hogy a végén nem tudta lerázni. Pedig a papa református, de nem tud ellentállni az ügynököknek és a házalóknak. Mindent rásóznak szegényre...

Hát igen, ez a rengeteg szent-

kép, ez az áruházi ájtatosság alaposan megsebezte ízlését. De a leány szavai után valahogy más megvilágításban látta. Övele is akárhányszor előfordul, hogy nem tud kitérni bizonyos alkalmi vételek elől. Cipőfűzővel egy életre el van látva és külön ládája van azoknak a silány utánnyomásoknak, melyek most is gyenge pillanataira emlékeztették. Már rokonérzéssel gondolt az ismeretlen öregemberre és önkénytelenül elmosolyodott.

Az öregasszony lépett a szobába. Kis konyhaszag lopódzott utána, de hamar eloszlott a friss levegőben. Befőttet hozott. Amikor letette a tálcat az asztalra, szinte ünnepélyes kifejezést öltött az arca, mint egy diplomatának megbízólevele átadásakor. A befőttnek nagyszerű illata volt, cseresznye és körte volt vegyesen. Eszti felpattant a helyéről és ugyanabból a szekrényből, amelyben a szent fejedő pihent, uzsonnaszalvétákat vett elő.

— Tessék megkóstolni... — nógatta az öregasszony és várokozteljesen állt előtte.

— A mama nagyon büszke a befőttjeire — árulkodott Eszti. — Ha ízlik, dicsérje meg, boldoggá teszi a mamát.

Az öregasszony irult-pirult és zavarában tördelte a kezét.

— Előbb hadd kóstolja meg...

Megkóstolta. Szó, ami szó, nagyon ízlett neki, még csettintett is a nyelvével. Arra is gondolt, hogy több körtét is adhatott volna az öregasszony. Nem volt torkos természetű, de ezek a körteszeletek a legmegátalkodot-

tabb aszkétát is kísértésbe hozták volna.

— Valóban nagyon finom ez a befőtt — áradozott szokása ellenére. — Ilyen finomat még nem is ettem...

— No, a kedves mama, biztos még jobbat csinál... — kockáztatta meg az öregasszony tiszteltudón, de arca ragyogott, a gyerekes büszkeségtől.

— Hát igen, a mama...

Pedig a mama már rég nem készít befőttet. Mióta szétesett a család, ki erre, ki arra. És ilyen kis uzsonnaszalvétával is már nagyon, nagyon régen nem törölte meg a száját. Ha néha egy-egy hasonló a kezébe akad otthoni motozásai közben, alig ismer reájuk: egy polgári emberöltő vihara őket is elkapta. Itt meg, mintha most tették volna meg első szolgálatukat a nagyvilágban. A gyermekkorára gondolt, egy kezdet sejtelméi bontottak újra szárnyat a lelkében és kellelénél hosszabb ideig tapasztotta ajkához a selymes, rózsaszínű anyagot. Időközben az öregasszony előadta a befőtt elkészítésének módját; a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta, sose hitte volna, hogy ennyire le tudják kötni olyan szavak és kifejezések, melyek természetes lábasok gőzében születtek meg. Tekintete találkozott Esztiével. Határozott gyanakvást olvasott ki belőle. Ó, bár ez a gyanakvás múltnék el az emberek között, csak a hátterét ne keressék egymás életében, mennyivel egyszerűbb volna minden. Az öregasszony tekintete is úgy akad meg

néha rajta, mintha le akarná hántani a kérget meggyepesedett gondolatairól. Hiába, a szegénység mindennél érzékenyebb állapot, egy arcfintor a megsemmisülésbe taszíthatja. Szerette volna megsimogatni a leány kezét. A falióra ütni kezdett.

— Itt lehetne már a papa. — mondta az öregasszony elrévedve és magukra hagyta őket.

Már neki is menni kellett volna, de nem akarta még a látogatását sem kelteni annak, hogy ki akarja kerülni az apával való találkozást. A leány különös mosollyal figyelte, melyben a szótlan hála jeleit vélte felismerni. Ezt máskor is észrevette, most kis bosszúsággal töltötte el.

— Nem tudom. Eszti, mi a csudát néz rám olyan áhítattal?

A leány nem is tiltakozott a vád ellen.

— Ez azért van, mert nem értem magát. Tudom, mennyire kerüli a társaságot és most itt van: elszánta magát erre a látogatásra.

— Mert nyilvánvalóan jól érzem magam a társaságában...

— Igen, de hónapokon át házon kívül találkoztunk. Most meg eljött. Ez az, ami nagyon jól esik nekem. Az öregek miatt....

— Jó. Beszéljünk másról. Vagy mutassa meg a fényképgyűjteményét, úgyis tudom: ég a vágytól...

— Most miért gonoszkodik velem? — mosolygott a leány tréfás szemrehányással.

Kapcsolódó ládikó került elő, amikor felemelte a fedelét, elhűlt a

tekintete. Ennyi fényképet még nem látott egy csomóban. A leány jóízűen felcacagott.

— Látja, most a saját csapdájába esett. De ne féljen, csak a családi képeket kell megnéznie...

ÉS ÖSSZEBÚJTAK a képek felett. Rendre, nagybajszú, ünneplőbe öltözött férfiak, térdükön lovagló gyerekekkel, komoly nézésű asszonyok, hajfonatos leányok és pelyhesállú legénykék tekintettek vissza reá, magánosan vagy csoportosan. Köztük a leány aremásai is abból az időből, amikor még apjának karján virított édes önfeledtséggel, mint vasárnapi virágbimbó a gomblyukban. Bizonyos külsőségeken kívül volt még egy közös vonása ezeknek a megsárgult családi képeknek: a rokoni összetartás tüntető melegsége. A legtöbb csoportképen egymást átölelve, vagy karöltve néztek ezek a vidám emberek a fényképezőgép lencséjébe, mintha lakodalmi mámoruk egy pillanatra szemlélődévé tette volna őket. Volt valami megható ebben a kiterjedt rokonságban: az összeborulásnak az a gazdag változata, melyet a képek olyan beszédesen fejeztek ki. Bezzeg, az ő családjában merőben ellenkező a helyzet. Örökös irigység és féltékenység keserítette meg mindannyiuk életét. Az az állandó görcsös résenlét, amely eleve magában hordozza a tüskét, ha valamelyikük egy falattal többhöz jut, egy fokkal feljebb emelkedik a ranglétrán, vagy jobb „partit” kerít, mint a másik. Valójában most döbönt

arra, hogy családján kívül nincsenek hozzátartozói, mintha egy járványos betegség egytől-egyig elpusztította volna őket.

— Most miért olyan rosszkedvű? — kérdezte aggódva a leány. — Azt hittem, mulattatja.

— Nem vagyok rosszkedvű, sőt... De most már csakugyan mennem kell, különben elkésem...

A konyhában elbúcsúzott az öregasszonytól. A rejtélyes összetételű szag már nem bántotta annyira, mint idejőveletekor. Hiába, az ember érzékenyebb, ha friss levegőről jön. Ez a magyarázat tökéletesen kielégítette. Hogy erre nem is gondolt! A leány az ajtóban még suttogva,

az iménti aggodalommal megkérdezte:

— Máskor is eljön?

Bólintott.

A lépcsőházban deres bajuszú, munkaköpenyes emberrel találkozott. Kissé bicegő volt a járása, nagyon törődöttnek látszott. A fényképek után felismerte Eszti apját. Meg akarta szólítani, de az öregember nagyon elgondolkodottnak tűnt fel. Biztos a vacsora jár az eszében: elérkezett az ideje. Vadozatúj seprőt tartott a kezében. Ahá, lehet, ezt is egy házalótól vette. Talán olyan házalótól, aki seprőkkel teleaggatva, fehér bottal botorkál végig a városon.

Csillag

Wladimir Solovjev

Messzi fehér táj fölött magányos

Csillag ég;

Mintha szelíden vonna magához:

Hív az ég.

Szállni? Miért? Egy néma tekintet

Éppen elég:

Egybehull föld s menny, s látod a Mindent

Nyílni eléd.

Omolj egészen e fényes és hűs

Kék látomásba:

S tiszta szívedben fölzeng a lét szűz

Harmóniája.

Fordította Rónay György